

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä, joka korvaisi vuoden 1993 lain syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä. Esityksellä selkeytetään nykyistä

lainsäädäntöä ja nostetaan rekisteriä koskevat eritasoiset säädökset henkilötietolain ja perustuslain vaatimusten mukaiselle säädösten tasolle.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteriä koskevia säännöksiä sisältyy useisiin eritasoisin säädöksiin: laki syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä (1038/1993) jäljempänä ASA-laki; valtioneuvoston päätös ympäristön tupakansavusta ja siihen liittyvän syöpävaaran torjunnasta työssä (1153/1999) 10 ja 11 § sekä työministeriön päätös syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista (974/1994).

Nykyinen rekisterilainsäädäntö ei kaikilta osin vastaa uuden perustuslain ja henkilötietolain (523/1999) säännösten vaatimuksia. Ensisijainen uudistamistyön tavoite on muuttaa nykyinen rekisterilainsäädäntö vastaamaan näiden lakien asettamia edellytyksiä. Säännökset tulisi koota riittävällä tarkkuudella lain tasolle ja tarpeettomat säännökset tulisi poistaa alemmanasteisista säädöksistä.

Henkilötietotoimikunnan mietinnössä (komiteanmietintö 1997:9) on tarkastelun kohteena ollut myös muu henkilötietoja sääntelevä lainsäädäntö. Toimikunta on ehdottanut, että ministeriöt käynnistäisivät yhdessä oikeusministeriön kanssa tällaisen lainsäädännön uudistamistyön välittömästi

toimikunnan ehdottaman henkilötietoja koskevan yleislain jatkovalmisteluun liittyen.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä annettu laki on vuodelta 1993. Lain antamisen taustalla oli tarve saada kyseistä asiaa koskevat säännökset vastaamaan silloista henkilörekisterilain (471/1987) muutosta, minkä vuoksi rekisteriä koskevat säännökset on pyritty nostamaan lain tasolle.

Rekisteröinti perustuu ILO:n yleissopimukseen n:o 139, jonka Suomi ratifioi 7 päivänä huhtikuuta 1977 ja joka tuli voimaan Suomessa 5 päivänä toukokuuta 1978. Sopimuksen 3 artiklan mukaan jäsenvaltion tulee määrätä ne toimenpiteet, joihin on ryhdyttävä työntekijöiden suojelemiseksi vaaralta joutua altistetuksi syöpää synnyttävälle aineille tai tekijöille, ja järjestettävä asianmukainen tietojen rekisteröintijärjestelmä. Sopimuksesta annetun Työnteon yhteydessä esiintyvää syöpää koskevan suosituksen (1974, n:o 147) mukaan viranomaisen tulisi pitää rekisterijärjestelmää työnantajan kanssa jos mahdollista. Rekisteröinnistä säädettiin alemman asteisilla säädöksillä, kuten

työturvallisuuslain soveltamisesta syöpää aiheuttaviin aineisiin ja menetelmiin annetussa valtioneuvoston päätöksessä (952/1975), joka korvattiin työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annetulla valtioneuvoston päätöksellä (583/1985). Viimeksi mainittu päätös korvattiin saman nimisellä päätöksellä (1182/1992), joka puolestaan korvattiin saman nimisellä valtioneuvoston asetuksella (716/2000). Rekisteröinnistä säädettiin myös syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista annetussa työsuojeluhallituksen päätöksessä (6/1986). Viimeksi mainittu korvattiin syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista annetulla työministeriön päätöksellä.

Lain säätämällä tietyt asiat nostettiin lain tasolle, mutta samalla esimerkiksi työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annettu valtioneuvoston päätös (1182/1992) jäi rekisteröintiä koskevilta osin ennalleen. Syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista annettu työministeriön päätös (6/1986) on annettu lain muutoksen jälkeen, mutta sen kolmesta pykälästä 1 § vastaa lain säännöstä, ja 2 § tietojen toimittamisesta on ainoa, jota ei ole muualla. Ongelmana on, että rekisteröintiä koskevia säännöksiä on laissa, valtioneuvoston päätöksessä ja ministeriön päätöksessä siten, että tietyt asiat toistetaan kaikissa, mitä ei saisi lakiteknisesti tapahtua, ja tiettyjä asioita on säädetty ainoastaan alemmanasteisessa säädöksessä, esimerkiksi työnantajan velvollisuudesta säilyttää tiedot on säädetty vain jo kumotussa työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annetussa valtioneuvoston päätöksessä (1182/1992).

Vuonna 1999 annetussa valtioneuvoston päätöksessä ympäristön tupakansavusta ja siihen liittyvän syöpävaaran torjunnasta työssä viitataan ASA-lakiin. Päätöksen 10 §:n mukaan työnantajan on pidettävä luettelo ympäristön tupakansavulle altistuvista työntekijöistä ASA-lain mukaisesti. Kyseisen valtioneuvoston päätöksen taustalla on tupakkalain muutos (487/1999). Lain 11 a §:ssä säädetään ympäristön tupakansavun syöpävaarallisuudesta. Näin ollen myös ympäristön tupakansavuun tulee soveltaa

rekisterilainsäädäntöä.

Tietyn tasovaatimuksen henkilötietojen suojaa koskevalle lainsäädännölle asettaa Euroopan neuvoston piirissä hyväksytty yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskeva yleissopimus (SopS 36/1992) ja yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, (jäljempänä tietosuojadirektiivi). Hallitusmuotoa muutettiin vuonna 1995, jolloin siihen lisättiin, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Säännös ei viittaa pelkästään henkilörekisterilakiin, vaan edellyttää ylipäätään lainsäädännöllisiä järjestelyjä henkilötietojen suojasta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut, että tämän perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan lueteltuna tietojen luovutettavuus ja tiedon säilytysaika henkilörekisterissä sekä rekisteröityjen oikeusturva. Asianmukaisena lähtökohtana on pyrkimys mahdollisimman yksityiskohtaisesti säätää henkilötietojen suojaan liittyvistä seikoista jo lain tasolla (PeVL 14/1998 vp). Uusi perustuslaki sisältää vastaavan säännöksen (10 §) henkilötietojen suojasta.

Henkilörekisterilain korvanneessa henkilötietolaissa määritellään muun muassa henkilörekisteri ja rekisterinpitäjä. Loogisen rekisterikäsitteen mukaan samaan henkilörekisteriin luetaan kuuluviksi kaikki ne tiedot, joita käytetään samassa käyttöyhteydessä riippumatta siitä, miten ja mihin ne on talletettu. Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan yhtä tai useampaa henkilöä, yhteisöä, laitosta tai säätiötä, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Ammatissaan syöpään altistuvien

rekisteröinti perustuu ILO:n yleissopimukseen n:o 139, jonka Suomi ratifioi 7 päivänä huhtikuuta 1977 ja joka tuli voimaan Suomessa 5 päivänä toukokuuta 1978. Suomen lisäksi sopimuksen ovat ratifioineet Afganistan, Argentiina, Bosnia ja Hertsegovina, Brasilia, Ecuador, Egypti, Guinea, Guyana, Irak, Irlanti, Islanti, Italia, Japani, Jugoslavia, Kroatia, Nicaragua, Norja, Peru, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Sveitsi, Syyria, Tanska, Tsekki, Unkari, Uruguay ja Venezuela.

2.3. Nykytilan arviointi

Perustuslaki ja henkilötietolaki huomioon ottaen nykyistä syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille altistuvien rekisteriä koskevaa lainsäädäntöä voidaan pitää osittain puutteellisenä ja epäselvänä. Ensinnäkin perustuslain säännös edellyttää jo mainitun nykyisen lainsäädäntötason valinnan (laki – valtioneuvoston päätös – ministeriön päätös) selkeyttämistä. Samoin nykyisestä laista puuttuu tiettyjä seikkoja, kuten rekisteritietojen säilytysajat, jotka tulisi olla lain tasolla. Lain tasolla säädettävät asiat on säädettävä riittävällä tarkkuudella.

Nykyinen lainsäädäntö lähtee siitä, että työnantajan on pidettävä luetteloja ja toimitettava vuosittain tiedot työsuojelupiirille lomakkeella tai vastaavasti. Työsuojelupiiri toimittaa puolestaan tiedot rekisterinpitäjälle. Henkilötietolain mukaan henkilötietokantoja ei saisi muodostaa ilman päteviä perusteita. Nyt epäselväksi jää, muodostaako jokaisen työsuojelun piiriviranomaisen pitämä luettelo oman henkilötietokantansa, joiden lisäksi on valtakunnallinen ASA-rekisteri, vai onko kyseessä yksi rekisteri. Henkilörekisteri voi muodostua myös paitsi atk-pohjaisesta tiedostosta, myös esimerkiksi atk:n ja lomakkeiden tai muiden vastaavien yhdistelmästä. Näiden lomakkeiden säilytyksestä ja hävittämisestä ei ole säännöksiä.

Lain mukaan rekisterinpitäjä on ministeriö ja se voi antaa rekisterin ylläpitämisen Työterveyslaitokselle. Henkilötietolain lähtökohtana on, että rekisterinpitäjä vastaa viime kädessä esimerkiksi huolellisuusvelvoitteen täyttämisestä, rekisterin käytön suunnittelusta, rekisterin virheettömyysvaatimuksesta,

rekisteriselosteen laatimisesta, rekisteröityjen informoinnista, tietojen suojaamisesta ja siitä, että tarkastus- ja oikaisupyynnöt tehdään rekisterinpitäjälle. Käytännössä Työterveyslaitos on huolehtinut rekisterinpidosta hyvin itsenäisesti. Ministeriön ja Työterveyslaitoksen suhdetta ja työnjakoa ei kuitenkaan ole tarpeellisella tarkkuudella lain tasolla säädetty.

Työterveyslaitos ja Syöpärekisteri ovat vuonna 1999 tehneet selvityksen ASA-rekisterin vaikutukset työpaikoilla ja rekisteriin ilmoitettujen työntekijöiden syöpävaara (Helsinki 1999). Selvityksen mukaan rekisterijärjestelmä toimii hyvin ja rekisteriin ollaan oltu pääosin tyytyväisiä. Lain uudistuksen yhteydessä erityiset rekisterin organisatoriset muutokset eivät ole tarpeen.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ensijainen esityksen tavoite on muuttaa nykyinen rekisterilainsäädäntö vastaamaan perustuslain ja henkilötietolain vaatimuksia. Säännökset tulisi koota riittävällä tarkkuudella lain tasolle ja päällekkäiset säännökset poistaa alemmanasteisista säädöksistä.

Lain tasolla säädettäisiin rekisteröinnin tavoitteesta, rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä, niiden sallituista käyttötarkoituksista, tietojen luovutettavuudesta, tiedon säilytysajasta henkilörekisterissä sekä rekisteröityjen oikeusturvasta.

Lain tasolla säädettäisiin myös työnantajan ja työsuojelun piiriviranomaisen asemasta rekisteröityjen tietojen haltijana sekä työnantajan ja työsuojelun piiriviranomaisen velvollisuudesta toimittaa rekisteröitäviä tietoja. Tiedonvälityksessä käytettävien lomakkeiden säilytyksestä ja hävittämisestä tulisi myös säätää. Rekisterinpitäjän eli ministeriön ja rekisterin ylläpitäjän eli Työterveyslaitoksen suhde ja velvollisuuksien määräytymisestä tulisi laintasolla säätää tarkemmin ottaen huomioon rekisterinpitäjän henkilötietolaissa säädetyt velvollisuudet suhteessa rekisterin ylläpitäjään.

Voimassa olevan lain ollessa lyhyt selvyuden vuoksi kumottaisiin ja säädettäisiin uusi laki. Lainsäädännöllisten päällekkäisyyksien estämiseksi tulisi kumottavaksi myös

syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista annettu työministeriön päätös. Kyseisistä asioista säädettäisiin lain tasolla.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Rekisteröidyn oikeusturva paranisi lainsäädännön selkeytyessä.

4.2. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotettuun lakiin ei nykyiseen ASA-lakiin verrattuna sisälly sellaisia uudistuksia, joilla olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

4.3. Vaikutukset hallintoon

ASA-rekisterin hallinto-organisaatio säilyisi ennallaan.

5. Asian valmistelu

Lakiehdotus on valmisteltu yhteistyössä Työterveyslaitoksen, edustavimpien työmarkkinajärjestöjen ja työsuojelupiirin kanssa. Asiasta on saatu lausunnot myös tietosuojavaltuutetun toimistolta, oikeusministeriöltä, Tapaturmavakuutuslaitosten liitolta ja Kemian työsuojeluneuvottelukunnalta, jossa ovat edustettuina alan viranomaiset, asiantuntijalaitokset ja työmarkkinajärjestöt.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Rekisterin käyttötarkoitus.* Lain 1 § sisältää syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuneiden rekisterin (ASA-rekisteri) määritelmän ja käyttötarkoituksen. Tämä pykälä säilyisi pääosin sellaisena kuin se on nykyisen lain 1 §:ssä. Rekisterin käyttötarkoituksiin lisättäisiin tutkimus.

2 §. *Tietolähteet ja tietosisältö.* Pykälä olisi suurimmaksi osaksi samanlainen, kuin se on voimassa olevassa laissa. Pykälän 1 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan työnantajan luetteloon merkittäisiin altistuneiksi nimenomaan sellaiset työntekijät, jotka altistuvat syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille merkittävästi enemmän kuin sellaiset henkilöt, joilta puuttuu erityinen altistuminen. Näin sen vuoksi, että suuri osa ihmisistä altistuu työssään jonkin verran eri tekijöille, mutta altistustaso ja riskitaso ovat niin pieniä, ettei kaikkia ole syytä rekisteröidä. Toiseksi altistustasoa tulisi verrata normaaliväestöön, eikä sellaisiin henkilöihin, jotka esimerkiksi harrastuksensa vuoksi altistuvat kyseisille tekijöille.

Työnantaja tarvitsee toiminnassaan tietoja työpaikalla käytettävistä ja esiintyvistä syöpäsairauden vaaraa aiheuttavista tekijöistä ja niitä sisältävistä tuotteista voidakseen seurata, valvoa ja parantaa työturvallisuutta

työpaikalla. Työnantajan velvollisuus pitää luetteloa ja rekisteröitävät tiedot olisivat samat kuin nykyisessä laissa, mutta lisäksi olisi mainittava jo kumotun työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annetun valtioneuvoston päätöksen (1182/1992) 19 §:n mukaisesti altistumisen mitattu määrä, jos tieto on käytettävissä. Mitatulla määrällä tarkoitetaan tässä yhteydessä altisteesta riippuen myös altistuksen kestoja, näin muun muassa tupakansavulle altistumisen määrää mitattaessa.

Kuten voimassa olevassa laissa pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että luettelon pitämistä on tiedotettava työntekijöille ja heidän edustajilleen. Rekisteröityjä henkilöitä on vuosina 1979-1998 kertynyt rekisteriin noin 60 000. Tällä hetkellä vuosittain rekisteröidään noin 16 000 henkilöä ja tupakansavun kuuluessa myös syöpää altistaviin tekijöihin, tulee rekisteröityjen määrä nousemaan noin 31 000 henkilöön vuosittain. Jos tulevaisuudessa kaikki puupölyisille altistuneet rekisteröidään, enimmillään rekisteröitävien määrä voi nousta 70 000 henkilöön vuosittain. Rekisteröityjen suuren määrän takia olisi selkeintä, että tiedottaminen tapahtuisi työnantajan toimesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ministeriön valtuudesta antaa asetus rekisteröitävistä tiedoista ja niiden toimittamisesta. Lopuksi viitattaisiin työhön

liittyvän syöpävaaran torjunnasta annettuun valtioneuvoston asetukseen (716/2000), jossa säädetään altistumisen toteamisesta yleensä.

3 §. *Tietojen toimittaminen keskusrekisteriin ja rekisterinpitäjä.* Voimassa olevan lain mukaan työnantajan keräämät tiedot on ministeriön määräämällä tavalla toimitettava työsuojelun piiriviranomaiselle, joka edelleen toimittaa tiedot ministeriön pitämään valtakunnalliseen ASA-rekisteriin. Pykälän 1 momentti olisi osittain samanlainen, kuin nykyisessä laissa. Syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työtekijöiden luetteloinnista annetussa työministeriön päätöksessä on säädetty, milloin työnantajan on toimitettava luettelon tiedot työsuojelun piiriviranomaiselle ja missä muodossa. Tämä säännös nostettaisiin lain tasolle. Lisäksi säädettäisiin, että työnantajan lopettaessa toimintansa on työnantajalla kuluvalta vuodelta toimittamatta olevat tiedot lähetettävä työsuojelun piiriviranomaiselle toiminnan loppuessa. Muutoin työnantajan on säilytettävä tiedot, kunnes ne on toimitettu rekisteriin.

Työsuojelun piiriviranomaiset tarvitsevat joitakin rekisterin tietoja hoitaessaan ASA-asioihin liittyvää tarkastus- ja neuvontatoimintaa. Piiriviranomainen ei toimintaansa varten tarvitse kuitenkaan yksittäisiä henkilötietoja sisältäviä luetteloita, vaan sen omaan toimintaan riittää, että sillä on mahdollisuus säilyttää 2 §:n luettelon 1—5 kohdan tiedot. Jotta henkilötietoja sisältäviä tiedostoja ei muodostuisi turhaan tai ilman pätevää syytä, säädettäisiin 1 momentissa tiedoista, joita piiriviranomainen voi itselleen tallentaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rekisterinpitäjästä. Rekisterinpitäjänä olisi, kuten voimassa olevassa laissa, ministeriö ja se voisi siirtää rekisterin ylläpitämisen Työterveyslaitokselle. Momentissa säädettäisiin tarkemmin ministeriön ja Työterveyslaitoksen suhteesta. Rekisterin ylläpitäjänä ja rekisteritietojen käyttäjänä Työterveyslaitoksella on hyvin itsenäinen asema. Se tarkastaa, koodittaa ja tallentaa ASA-lomakkeet, ylläpitää ASA-rekisteritietokantaa, tuottaa toiminnan kehittämiseksi tarvittavat vuosijulkaisut ja tilastolliset selvitykset, tuottaa esitetyt ASA-lomakkeet työpaikoille, tekee ASA-rekisteriin liittyvää tutkimusta sekä seuraa altistumista. Henkilötietolain mukaan

rekisterinpitäjä vastaa rekisteriin talletettujen tietojen virheettömyydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa. Käytännössä ministeriö on delegoinut puutteellisten tietojen täydentämisen työnantajilta työsuojelun piiriviranomaisille. Ministeriöllä olisi lisäksi oikeus antaa tarkempia määräyksiä rekisteriin liittyvistä asioista kuten rekisteritietojen käytöstä ja luovuttamisesta.

4 §. *Tietojen luovuttaminen.* Henkilötietolain mukaan oikeudesta saada tieto ja muusta henkilötietojen luovuttamisesta viranomaisen henkilörekisteristä on voimassa, mitä viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta säädetään. Näistä asioista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki, sekä muualla lainsäädännössä. Arkaluonteisten tietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia. Koska ASA-rekisteriin tallettavia tietoja ei, henkilötunnus mukaan lukien, määritellä henkilötietolaissa arkaluonteisiksi tiedoiksi, tulee rekisteritietojen luovuttamiseen soveltaa julkisuuslakia. Lain pääsääntönä on julkisuusperiaate, jonka mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Henkilötietolaissa on henkilötunnuksen käsittelystä säädetty tarkoin, mutta julkisuuslain mukaan henkilötunnus on pääosin julkinen tieto. Lain mukaisiin salassa pidettäviin asiakirjoihin kuuluvat ammatti- ja liikesalaisuuksia sisältävät asiakirjat. Muun muassa kemikaalilaissa (744/1989) on säädetty viranomaisen salassapitovelvollisuudesta, kun toiminnanharjoittaja ilmoittaa uudesta aineesta ja samalla antaa ammatti- tai liikesalaisuudeksi luettavia tietoja. Laissa on myös määritelty minkäläisten tietojen ei kuitenkaan voida katsoa olevan salassa pidettäviä liike- tai ammatillisalaisuuksia. Tiedon yrityssalaisuuden luonteesta päättää tapauskohtaisesti viranomainen voimassa olevan lainsäädännön perusteella.

Jotta ASA-rekisterissä olevia henkilötietoja ei voitaisi käyttää väärin tarkoituksiin ja jotta rekisteröinnin yksilöä koskeva työsuojelutarkoitus ei heikentäisi rekisteröidyn yksityisyyden suojaa, tulisi lain 4 §:ssä, kuten voimassa olevassakin ASA-laissa, säätää tarkoin siitä, kenelle rekisterin henkilötietoja voidaan luovuttaa pyydettyessä ja mihin tarkoituksiin.

Pykälän 1 momentin mukaan

vakuutuslaitoksella olisi oikeus saada pyydettyä tietoja syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille altistuneesta henkilöstä häntä koskevan etuuden myöntämistä varten ja viranomaisella työsuojeluun liittyvää selvitystä tai päätöksentekoa varten. Tietoja saisi luovuttaa vain siinä laajuudessa kuin tiedoilla on vaikutusta käsiteltävän asian ratkaisuun. Työsuojelun piiriviranomainen tarvitsee käytännössä altistustietoja muun muassa silloin, kun tutkitaan ammattitautia tai kun siltä pyydetään takautuvaa selvitystä työoloista. Tällöin voi olla tarpeellista haastatella altistunutta työntekijää tai työpaikalla samaan aikaan työskennelleitä. Tämän lisäksi asianomaisella on oikeus halutessaan toimittaa itseään koskevia tietoja ulkopuoliselle.

Voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentissa on erikseen säädetty tietojen luovutuksesta Työterveyslaitokselle.

Koska Työterveyslaitos ylläpitää ASA-rekisteriä ja tuottaa toiminnan kehittämiseksi tarvittavat vuosijulkaisut ja tilastolliset selvitykset sekä tekee tutkimus- ja selvitystoimintaa, edellytetään laissa olevaa valtuutusta tietojen luovutukseen. Tästä säädetäisiin lain 2 momentissa.

5 §. *Tietojen säilytysaika.* Henkilötietolain 34 §:n mukaan henkilörekisteri, joka ei enää ole rekisterinpitäjän toiminnan kannalta tarpeellinen, on hävitettävä, jollei siihen talletettuja tietoja ole erikseen säädetty tai määrätty säilytettäväksi. Jos rekisterin tietoja ei hävitetä, tulee tiedot siirtää arkistoitaviksi. Viranomaisten toimintaan liittyvän rekisterin säilyttämiseen sovelletaan arkistolakia (831/1994). Ehdotetussa 5 §:ssä säädetäisiin, kuinka kauan tietoja säilytetään keskusrekisterissä, sekä tiedonsiirrossa käytettävien lomakkeiden säilytysajasta. Työssään syöpäaineille altistunut työntekijä voi sairastua syöpään vasta pitkänkin ajan, jopa vuosikymmenien kuluttua. Tämän vuoksi tietojen säilytysajan tulisi ASA-rekisterissä olla tarpeeksi pitkä, jotta voitaisiin seurata ja arvioida rekisterin mahdollisia vaikutuksia työntekijöiden syöpään sairastuvuuteen sekä työnantajan ehkäiseviin toimiin.

6 §. *Valvonta.* Pykälässä säädetäisiin tämän *Lakiehdotus*

lain noudattamisen valvonnasta työnantajan velvollisuuksien osalta. Valvovana viranomaisena toimisi asianomainen työsuojelun piiriviranomainen. Piiriviranomaisen valvontatehtäviin kuuluisi muun muassa rekisteristä puuttuvien tietojen keruu työnantajilta sekä työnantajakohtaisen luettelon pitämisen valvonta.

7 §. *Rangaistukset.* Pykälässä säädetäisiin rangaistuksesta siinä tapauksessa, että työnantaja tai tämän edustaja laiminlyö tahallaan tai huolimattomuudesta lain 3 §:ssä säädetyn velvollisuuden toimittaa 2 §:ssä tarkoitetun luettelon vuosittaiset tiedot asianomaiselle työsuojelun piiriviranomaiselle. Laiminlyönnistä tuomittaisiin tietojen toimittamisvelvollisuusrikkomuksena sakkoa.

8 §. *Muiden säännösten soveltaminen.* Pykälässä säädetäisiin henkilötietolain ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain soveltamisesta.

9 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

10 §. *Voimaantulo.* Pykälän 1 momentissa olisi tavanomainen voimaantulosäännös. Pykälän 2 momentissa kumottaisiin työministeriön päätös syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista, koska päätöksen säännökset tulisivat nyt ehdotettuun lakiin. Pykälän kolmannessa momentissa säädetäisiin mahdollisuudesta ryhtyä ennen lain voimaantuloa toimenpiteisiin lain täytäntöön panemiseksi.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun sen on hyväksytty ja vahvistettu. Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voitaisiin kuitenkin ryhtyä jo ennen kuin se tulee voimaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Rekisterin käyttötarkoitus

Syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien seurantaan, sairauden ennaltaehkäisyä sekä tutkimusta varten pidetään työnantajakohtaista luetteloa sekä valtakunnallista rekisteriä, jäljempänä ASA-rekisteri, siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Työnantajan on pidettävä luetteloa työpaikalla käytettävistä ja esiintyvistä syöpäsairauden vaaraa aiheuttavista tekijöistä ja niitä sisältävistä tuotteista sekä niistä työntekijöistä, jotka altistuvat syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille työssään merkittävästi enemmän kuin sellaiset henkilöt, joilta puuttuu erityinen altistuminen tekijälle. Työnantajan pitämään luetteloon on merkittävä työsastoittain ja kalenterivuositain:

- 1) työnantajaa koskevat tiedot;
- 2) käytetyt ja esiintyvät syöpäsairauden vaaraa aiheuttavat aineet;
- 3) syöpäsairauden vaaraa aiheuttavaa ainetta sisältävät tuotteet ja niiden käyttömäärät vuosittain;
- 4) syöpäsairauden vaaraa aiheuttavan aineen käyttötapa tai muu sille altistumista aiheuttava syy;

5) työntekijöiden altistumisen mitattu määrä, jos tieto on käytettävissä;

6) altistettujen työntekijöiden nimet, henkilötunnukset, ammatit ja altistumistiedon peruste.

Työnantajan on tiedotettava työntekijöille ja heidän edustajilleen luettelon pitamisestä.

Sosiaali- ja terveysministeriön, jäljempänä ministeriö, asetuksella säädetään tarkemmin rekisteröitävistä tiedoista ja niiden toimittamisesta. Altistumisen toteamisesta yleensä säädetään työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (716/2000).

3 §

Tietojen toimittaminen keskusrekisteriin ja rekisterinpitäjä

Edellä 2 §:ssä tarkoitetun luettelon sisältämät vuosittaiset tiedot työnantajan on ministeriön julkaisemalla lomakkeella tai muulla vastaavalla tavalla toimitettava seuraavan vuoden maaliskuun 31 päivään mennessä tai, jos työnantaja sitä ennen lopettaa toimintansa, toiminnan loppuessa asianomaiselle työsuojelun piiriviranomaiselle. Työsuojelun piiriviranomainen toimittaa tiedot edelleen ministeriön pitämään ASA-rekisteriin. Piiriviranomainen voi tallettaa itselleen valvontatehtävänsä varten työnantajan lähettämän luettelon tiedot lukuun ottamatta 2 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja.

Ministeriö voi antaa ASA-rekisterin ylläpitämisen Työterveyslaitokselle. Ministeriö valvoo rekisterin ylläpitoa ja sillä on oikeus antaa tarkempia määräyksiä rekisteriin liittyvistä asioista.

4 §

Tietojen luovuttaminen

Työnantaja saa luovuttaa tietoja 2 §:ssä tarkoitettusta luettelosta ja ministeriö ASA-rekisteristä syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille altistuneesta työntekijästä vain häntä koskevan etuuden myöntämistä varten vakuutuslaitokselle tai työsuojelullista selvitystä tai päätöksentekoa varten työsuojeluviranomaiselle. Tietoja voidaan luovuttaa vain mainittujen tahojen pyynnöstä ja siinä laajuudessa kuin tiedoilla on vaikutusta käsiteltävän asian ratkaisuun. Rekisterinpitäjä voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 2 §:ssä tarkoitettut tiedot Työterveyslaitokselle tai muulle taholle työn ja terveyden välisen vuorovaikutuksen, työsuojelun ja työterveyshuollon tutkimukseen ja kehittämiseen.

5 §

Tietojen säilytysaika

Rekisterinpitäjän on säilytettävä rekisteritietoja ASA-rekisterissä 80 vuotta viimeisen tiedon merkitsemisestä. Tiedonvälityksessä käytettyjä lomakkeita on rekisterinpitäjän säilytettävä 10 vuotta lomakkeen rekisterinpitäjälle saapumisesta. Vaikutusten arvioinnin ja seurannan kannalta tarpeelliset tai tutkimuksen lähdeaineistona muusta syystä arvokkaat rekisterin tiedot säilytetään kuitenkin pysyvästi siten kuin arkistolaitos erikseen määrää.

6 §

Valvonta

Tämän lain noudattamista valvoo työnantajaan kohdistuvien velvollisuuksien osalta asianomainen työsuojelun piiriviranomainen.

7 §

Rangaistukset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö 3 §:ssä säädetyn tietojen toimittamisvelvollisuuden, on tuomittava tietojen toimittamisvelvollisuusrikkomuksesta sakkoon.

8 §

Muiden säännösten soveltaminen

ASA-rekisteriin sovelletaan tässä laissa säädetyn lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä säädetään.

9 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta.

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .
Tällä lailla kumotaan syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä 26 päivänä marraskuuta 1993 annettu laki (1038/1993) ja syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien aineiden ja tuotteiden sekä niille altistuvien työntekijöiden luetteloinnista 11 päivänä marraskuuta 1994 annettu työministeriön päätös (974/1994). Kumottavan lain ja päätöksen nojalla annetut muut säädökset, määräykset tai tehdyt sopimukset ovat edelleen voimassa, kunnes ne kumotaan tai niistä toisin sovitaan. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri Jan-Erik Enestam